

Ohje Elävän perinnön kansallisen luettelon kohteille monikansalliseen hakemukseen osallistumisesta koskien Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloita

1. Johdanto

Suomi hyväksyi Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta vuonna 2013. Museovirasto vastaa sopimuksen toteuttamisesta Suomessa. Suomessa esimerkkejä aineettomasta kulttuuriperinnöstä kerätään Elävän perinnön wikiluetteloon, josta on mahdollista hakea Elävän perinnön kansalliseen luetteloon.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on vuoden 2020 loppuun mennessä hyväksynyt 64 kohdetta Elävän perinnön kansalliseen luetteloon. Näiden kohteiden joukosta Suomen on mahdollista ehdottaa kohteita Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin (*Ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo* sekä *Kiireellistä suojelua vaativan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo*). *Hyvien suojelukäytäntöjen rekisteriin* voidaan ehdottaa myös sellaisia käytäntöjä, jotka eivät ole Kansallisessa luettelossa.

Nämä ohjeet koskevat monikansallisia hakemuksia, joihin Suomea pyydetään mukaan hakijaosapuoleksi muiden valtioiden aloitteesta. Suomen koordinoimat monikansalliset haut käsitellään osana kansallisia hakuja, johon on oma ohjeistuksensa.

2. Hakuprosessi Suomessa

Monikansallisten hakemusten osalta asianosaisten suomalaisten tahojen on mahdollista osoittaa kiinnostuksensa ja lähettää perustelut mukaan lähtemisestä arvioitavaksi Museovirastoon valitsemanaan ajankohtana. Kohteen tulee vastata Museoviraston laatimaan kyselyyn, joka on tämän ohjeen liitteenä. Lisäksi monikansallista hakemusta koordinoivan maan tulee vastata sille suunnattuihin kysymyksiin.

Vastauksista Museovirasto laatii aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmän tuella opetus- ja kulttuuriministeriön päätettäväksi ehdotuksen, mikäli se katsoo, että Suomen tulisi olla mukana monikansallisessa hakemuksessa. Suomi lähtee mukaan monikansallisiin hakemuksiin vain harkitusti ja Unescon suositukset huomioiden. Museovirasto arvioi ehdotuksessaan, noudattaako kohde kansallisia painopisteitä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin hakemisessa ja onko sillä edellytykset tulla valituksi luetteloihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on vastuullinen osapuoli monikansallisen hakemuksen osalta. Museovirasto antaa asiantuntijatukea suomalaisille tahoille hakemuksen laatimisessa. Lisäksi Museovirasto vastaa mahdollisiin koordinoivan maan ja Unescon tiedusteluihin hakuprosessin aikana.

Monikansallista hakemusta koordinoiva maa huolehtii hakemuksen allekirjoituksista ajallaan ja toimittaa hakemuksen liitteineen Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sihteeristölle. Määräaika on vuosittain maaliskuun lopussa. Unesco käsittelee vuosittain noin 50 hakemusta. Valtio-osapuoli voi liittyä mukaan monikansalliseen kohteeseen myös myöhempänä ajankohtana.

Ehdotusten ytimessä tulee olla perinteitä kantavien yhteisöjen halu sitoutua toimimaan Unescon tavoitteiden mukaisesti. Hakemuksen valmistelu on vuosien pitkäjänteinen prosessi ja sen on oltava avointa. Prosessia koordinoivat ja siihen osallistuvat laajasti elävän perinnön ilmiöön liittyvät tahot. Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon hyväksyminen velvoittaa sekä kohdetta että valtiota

vaalimaan ja suojelemaan luetteloon nimettyä ilmiötä myös tulevaisuudessa. Monikansallisten hakemusten osalta tämä tarkoittaa vahvaa ja pitkäjänteistä yhteistyötä hakijamaiden kesken.

3. Kansalliset kriteerit Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloiden osalta

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloita täydennetään noudattaen Unescon aineettoman kulttuuriperinnön yleissopimuksen periaatteita. Sopimuksen keskeiset tavoitteet ovat:

- aineettoman kulttuuriperinnön suojeleminen
- eri yhteisöjen, ryhmien ja yksityishenkilöiden aineettoman kulttuuriperinnön kunnioittaminen
- tietoisuuden edistäminen aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä ja sen keskinäisestä arvostuksesta paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla
- kansainvälisen yhteistyön ja tuen edistäminen.

Kansalliset kriteerit arvioitaessa Kansallisen luettelon kohteiden hakemuksia:

- Edustavuus: Kohde edustaa käsityksiä Suomesta maan rajojen sisällä ja ulkopuolella.
- Luovuus: Kohteeseen liittyvää tietämystä, taitoa, tunnettavuutta ja perinteen siirtämistä uudistetaan.
- Avoimuus ja tasa-arvo: Kohde toimii esimerkkinä kulttuurisesta käytännöstä avoimessa ja demokraattisessa yhteiskunnassa.
- Kestävä kehitys: Kohde toimii esimerkkinä kulttuurisen ilmaisun kestävydestä ja kestävästä kehityksen haasteista selviytymisestä.

Lisäksi kohteen valinnassa kiinnitetään erityistä huomiota parhaisiin suojelukäytänteisiin sekä monikansallisiin hakemuksiin Unescon suositusten mukaisesti. Kohteen tulee osaltaan myös täydentää Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloiden monimuotoisuutta.

Suomi noudattaa kohteiden valinnassa Unescon aineettoman kulttuuriperinnön yleissopimuksen ajantasaista toimintaohjeistusta. Sen mukaisesti valtiolla on mahdollisuus vuosittain ehdottaa yhtä kansallista tai monikansallista kohdetta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteluihin. Lisäksi valtio voi olla mukana muiden valtio-osapuolten koordinoimissa monikansallisissa hakemuksissa.

Suomen tavoitteena on, että pitkällä aikavälillä Suomen kohteet muodostavat uskottavan ja edustavan kokonaisuuden, jossa ilmenee maamme moninainen ja moniarvoinen aineeton kulttuuriperintö, yhtä lailla suuret kansalliset kuin pienet paikalliset ja vähemmistöjen perinteet. Suomen kohteiden määrä on hallittu ja tasapainoinen. Kestävä kehitys on läpäisevänä tavoitteena kaikessa toiminnassa.

4. Yleistä hakemisesta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteluihin

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa Suomen esityksestä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteluihin niin kansallisten kuin monikansallisten kohde-esitysten osalta. Sisällöllinen vastuu hakemusten valmistelusta on eläviä perinteitä harjoittavilla ja niihin liittyvillä tahoilla, jotka valitsevat keskuudestaan hakemusta koordinoivan tahon. Hakemusta tulee valmistella osallistamalla suunnitteluun aiheeseen liittyviä tahoja monipuolisesti. Museovirasto antaa asiantuntijatukea hakemusten valmistelussa.

Hakemuksen pituus on noin 30-60 sivua, riippuen mukana olevien maiden määrästä. Se laaditaan suoraan hakukielellä englanniksi tai ranskaksi. Hakemuksen liitteeksi on toimitettava 10 valokuvaa sekä 10 minuutin

pituihin esittelyvideo aiheesta englanniksi tai ranskaksi. Monikansallisissa hakemuksissa saa olla enemmän materiaalia riippuen osallistuvien maiden määrästä.

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin voivat ehdottaa kohteita erilaiset yhteisöt (esim. harrastajaryhmät, muut perinteen harjoittajat, tietyn alueen toimijat, organisaatiot), yhdistykset tai ryhmä yksityishenkilöitä, joiden kohde on hyväksytty kansalliseen luetteloon. Näiden tahojen tulee osallistua elävän aineettoman kulttuuriperinnön vaalimiseen ja siten edistää perinteen harjoittamista ja ylläpitämistä.

Hakeminen Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin on pitkäjänteinen prosessi, jossa tärkeää on tehdä yhteistyötä koko aiheen parissa toimivan kentän kanssa. Unesco tekee päätökset luetteloihin esitettävistä kohteista yksinomaan hakemusten perusteella eli kaikki tarvittava tieto on oltava hakemuksessa.

Monikansallinen hakemusprosessi sinällään vaatii resursseja hakemusta koordinoivalta ja siihen osallistuvilta tahoilta. Nämä henkilö- ja taloudelliset resurssit tulee löytyä toimijoilta itseltään tai prosessiin on haettava ulkopuolista rahoitusta.

5. Aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta

Hakemuksessa on määriteltävä suojelutoimenpiteet, joihin perinteeseen liittyvät yhteisöt sekä valtio sitoutuvat hakiessaan kohdetta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin. Nämä toimenpiteet vaihtelevat riippuen haettavasta kohteesta sekä siitä, mihin luetteloon tai rekisteriin kohdetta esitetään.

Hakemuksessa on pystyttävä perustelemaan, kuinka perinteen elinvoimaisuutta on tuettu ja tullaan tulevaisuudessa tukemaan sekä perinnettä kantavien yhteisöjen että valtion taholta. Suojelutoimenpiteet on kuvattava konkreettisesti, ei vain tavoitteina tai mahdollisuuksina. Hakijatahojen on oltava valmiita sitoutumaan pitkäjänteisesti niihin suojelutoimenpiteisiin, joita hakemuksessa esitetään. Tämä tarkoittaa vuosien työtä ja etenkin yhteistyötä hakemuksessa olevien maiden kesken.

Nämä toimet voivat liittyä esimerkiksi

- perinteen siirtämiseen erityisesti muodollisen ja epämuodollisen koulutuksen keinoin
- perinteen tunnistamiseen, tallentamiseen ja tutkimiseen
- perinteen suojelemiseen ja edistämiseen sekä
- perinteen elvyttämiseen.

Valtio-osapuolet raportoivat Unescolle joka kuudes vuosi, kuinka sopimusta on toteutettu (*Periodic report*). Saman raportin yhteydessä raportoidaan Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloissa olevista kohteista ja siitä, kuinka hakemuksessa esitettyjä suojelutoimenpiteitä on toteutettu. Suomi raportoi aineettoman kulttuuriperinnön sopimuksesta ensimmäisen kerran vuonna 2021.

6. Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelot

1. Ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo (RL)

(*The Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*) tarkoituksena on tehdä näkyväksi tämän perinteen moninaisuutta sekä nostaa tietoisuutta aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä. Tällä laajimmalla listalla on tällä hetkellä 492 kohdetta.

2. Kiireellistä suojelua vaativan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo (USL)

(*List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding*) on tarkoitettu kohteille, jotka asianomaiset yhteisöt ja sopimusvaltiot katsovat tarvitsevan kiireellisiä toimenpiteitä niiden säilyttämiseksi. Luetteloon pääseminen edesauttaa kansainvälistä yhteistyötä suojelutoimenpiteiden toteuttamiseksi sekä lisäämään apua sidosryhmille suojatoimenpiteiden toteuttamiseksi. Yhteensä listalla on tällä hetkellä 67 kohdetta.

3. Hyvien suojelukäytäntöjen rekisteri (GP)

(*Register of good safeguarding practices*) sisältää ohjelmia ja hankkeita aineettoman kulttuuriperinnön suojelemiseksi. Nämä käytännöt toteuttavat esimerkillisesti sopimuksen periaatteita ja tavoitteita sekä ottavat huomioon kehitysmaiden erityistarpeet. Rekisterissä on tällä hetkellä 25 ohjelmaa, hanketta ja aktiviteettia.

Monikansallisina haettuja kohteita on Unescon luetteloissa tällä hetkellä yhteensä 44 kappaletta ja niissä on mukana 83 maata. Kohteet löytyvät [Unescon sivuilta](#).

Unescon verkkosivuille on koottu hyödyllistä aineistoa hakemiseen liittyen:

- Kuhunkin luetteloon liittyvät [kriteerit](#)
- Luetteloiden [hakemuslomakkeet](#)
- [Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelot](#). Kunkin kohteen sivuilla on nähtävissä kyseisen kohteen hakemus (*nomination form*).
- Hyödyllistä taustatietoa aineettoman kulttuuriperinnön kansainvälisiin luetteluihin hakemiseen saat myös Unescon aiheeseen liittyvistä muistioista ([aide-mémoire](#)).

Museoviraston koostamat muut aineistot löytyvät kootusti [täältä sivulta](#).

7. Miten ehdotuksia Suomessa arvioidaan?

Ehdotuksia monikansallisiksi kohteiksi arvioidaan perustuen Unescon kullekin luettelolle asettamiin arviointiperusteisiin. Ne löytyvät englanniksi tästä linkistä. Katso lisäksi Suomen kansalliset painotukset kohdasta 3.

Museovirasto tarkistaa hakumenettelyn kautta tulleet hakemukset ja esittelee ne aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmälle. Museovirasto laatii opetus- ja kulttuuriministeriölle ehdotuksen perusteluineen kohteista, jotka noudattavat vahvimmin kansallisia painopisteitä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteluihin hakemisessa ja joilla olisi parhaat edellytykset tulla valituksi Unescon luetteluihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää Suomen osallistumisesta monikansallisiin hakuihin.

Julkista tietoa on vain sellaisen kohteen nimi, johon liittyvää monikansallista hakemusta lähdetään esittämään Unescon luetteluihin. Museovirasto antaa pyydettyä palautetta sellaisille hakijoille, joiden kohdetta ei ole hyväksytty.

Liite

Kiinnostuksen ilmaus Elävän perinnön kansallisen luettelon kohteille Unescon aineettoman kulttuuriperinnön monikansallisiin hakemuksiin osallistumisesta

Vastaa oheisiin kysymyksiin ja lähetä tiedosto Museoviraston kirjaamoon kirjaamo@museovirasto.fi . Lisätietoja antaa erikoisasiantuntija Leena Marsio sähköpostitse leena.marsio@museovirasto.fi tai puhelimitse +358 29533 6017.

Kysymykset (suluissa ohjeelliset merkkimäärät)

1. Ehdotettavan aineettoman kulttuuriperinnön kohteen nimi
2. Luettelo tai rekisteri, johon kohdetta aiotaan hakea (ks. yllä RL, USL, GP)
3. Hakemusta Suomessa koordinoiva taho/ henkilö ja yhteystiedot sekä monikansallista hakemusta kokonaisuudessaan koordinoiva taho ja yhteystiedot
4. Yhteistyökumppanit yhteystietoineen
5. Ketkä harjoittavat ja siirtävät perinnettä tänä päivänä? Millaisia rooleja näillä ryhmillä on? (500–4000 merkkiä)
6. Kuvaus ehdotettavasta kohteesta: miten perinnettä harjoitetaan ja siirretään, perinteen elinvoimaisuus ja uhat sen säilymiselle; mahdolliset kaupalliset, ihmisoikeuksiin tai ympäristöön liittyvät ulottuvuudet. (500–4000 merkkiä)
7. Onko perinnettä harjoittavia yhteisöjä jo kuultu Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon hakemiseen liittyen? Jos kyllä, miten?
8. Haluavatko perinteen harjoittajat ehdottaa kohdetta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin? Miksi?
9. Miten yhteisöt osallistetaan hakuprosessiin, jotta hakemuksella olisi mahdollisimman laaja tuki?
10. Miten hakuprosessi aiotaan toteuttaa, ja millä henkilö- ja taloudellisilla resursseilla? Liitä mukaan hahmotelma aikataulusta Suomen osalta.
11. Mikä puoltaisi juuri tämän kohteen valitsemista monikansalliseksi kohde-esitykseksi, jossa Suomi on mukana?

Questions for the coordinating state party of the multinational file to UNESCOs list of ICH

1. Name of the intangible heritage element.
2. List or register to which you plan to apply (RL, USL, GSP).
3. Community representative(s) responsible for compiling the file in each participating country with contact details.
4. Community(ies), groups and/or individuals involved in practicing and transmitting the element today. What kind of roles do they have? (500–4000 characters)
5. Brief description of the element (500–4000 characters) including information on practice and transmission, location, commercial aspects (if any), human rights or environmental issues (if any), viability of the element and any threats to its viability.

6. How will you plan to execute the nomination process successfully? What is the planned time-schedule?
7. What is your experience in multinational files either as a participant or coordinator?
8. What kind of human and financial resources do you have for executing the process?
9. What community consultations have taken place about possible nomination on the international level so far?
10. Are community members willing to endorse the development of the nomination file? Why do they think that inclusion in the list/register would be a good idea? Are community representatives available to help in the nomination process, and preparing the nomination file?
11. How do you intend to involve the community(ies), groups and individuals concerned in each participating country, to ensure their widest possible participation and their free, prior and informed consent in the process?